

Isokyyön Joulu

76

Laulu Joulusta.

Lu-men reh-meä val-koinen vaippa on peit-tänyt met-sät ja

maan, on hil-jaa ul-kona kaikki ja täh-töset tuikkivat

vaan. Minä is-tun ik-kunan luona, ja kat-son ja kuun-te

len, on kuusi jo juh-laksi valmis, Vaan hetkeksi unhoitan

Sen. En kuule, mutta sen tunnen,
läpi ilmojen lauluja soi.
Siel'enkelit taivaan laulaa.
Sanan Jeesuksesta he toi.
Sydän käy niin lämpöiseksi,
sydän köyhä ja syntinen.
Ovet siellä ne hiljaa aukee
kuin vierasta vuotellen.

Tämän vanhan joulurunon on muistojen kätköstä nostanut esiin 92-vuotias emäntä Emmi Lehtonen. Runon kirjoittajaa hän ei kuitenkaan muista. Musiikinopettaja Veikko Mahlamäki on tulkinnut säkeet sävelillä, ja voimme näin tarjota Isonkyrön Joulun lukijoille uuden, hartaan joululaulun.

Tule kanssani, Jeesus rakkain,
tule luokseni, vieraaksi,
ilo joulun muuten on poissa
ja tyhjä on sydämeni!
Vaan siellä kun tahdot olla,
en muusta mä huolikkaan.
On silloin kuuseni kirkas
ja joulu on ainiaan.

VAINOTTU SEIMENLAPSI- Vapahtajamme

Meillä on muistoissamme lapsuutemme joulusta kuva herttaisesta perheestä. Monet kauniit ja värikkäät joulukortit ovat antaneet mieliimme ruusunhoh-toisen syntymähetken, jossa näemme etualalla Jeesus-lapsen kirkkaana Jumalan lapsena. Maria-äiti loistaa iloista ja syvää äidin onnea. Taaempaan nojaa paimensauvaansa Joosef ja kuvaan kuuluu vielä joitakin eläimiä. Kaikki tämä on lapsen näkemys joulusta.

Raamattu kertoo kuitenkin joulusta ja Jeesus-lapsen syntymästä paljon enemmänkin. Oppikaamme nyt katsomaan jouluevankeliumia aikuisen silmin ja näkkäämme mitä muuta Raamattu Jeesuksen lapsuudesta kertoo.

Karu ja köyhä oli todella Lunastajamme koti, jossa hän syntyi. Kylmä ja likainen oli Vapahtajamme äidin lapsivuode. Oli kuitenkin isä ja äiti. Joosef ja Maria rakastivat lastaan, vaikkakin köyhyyden keskellä. Kylmää ja rakkautetonta oli Herodeksen kohtelu. Vainottuna heti syntymästään saakka Herramme sai kokea, että Hän syntyi pimeyden keskelle, jäisen vihan ja kylmyyden tuimat viimat puhalsivat ensiaskeleitaan ottavan pojan kasvoja vasten. Pimeyden vastaiskuna muistamme Beetlehemin lastenmurhan.

Pakolaisena sai Herramme etsiä piilopaikkansa Egyptistä. Sinne pyhä perhe sai peläten Herodeksen vainoa taivaltaa. Kauas jäivät syntymäkaupunki ja koti. Ymmärrämme isän ja äidin tuskaa ja ahdistusta. Mutta he luottivat turvallisesti Taivaallisen Isän johdatukseen.

Sama vaino kohtasi Jeesusta Hänen koko elämänsä ajan. Aina Raamattu mainitsee Jeesusta seuranneen ihmisryhmän, jotka koko ajan etsivät syytä tappaakseen Hänet. Lapsuuden ajan pako sai jatkoksi koko elämäniäisen uhan alla elämisen. Ei ollut Hänellä paikkaa, mihin olisi turvallisesti voinut päänsä lepoon kallistaa.

Olen usein ajatellut, miten vaikea Jeesuksen oli elää lunastustyötä suoritta-essaan. Miten vähän me todella olemme perillä vapahtajamme kärsimyksistä ja syntiemme seurauksista! Toiseksi olen ajatellut, etten itse koskaan olisi Jeesuksen vainoojien joukossa. Vaikka kaikki eivät julkisesti huudakaan ”ristiinnaulitse”, merkitsee välinpitämättömyys hiljaista suostumista pimeyden voimille, jotka yrittivät olla esteenä Jumalan pohjattoman ja äärettömän rakkauden ilmitulemisen Jeesuksen lunastustyössä. Oikein vietämme joulua asetumalla köyhän ja arvottoman Kristus-perheen 1. kirkon jäsenten rinnalle ja edistämällä seimen lapsen, Jeesuksen Kristuksen, ilosanomaa kaikille ihmisille. Näin olemme Kristus-perheen suojelijoita emmekä vainoojia.

ERIK SILVOLA

J O U L U - K E L L O T , M U I S T O N - K E L L O T , S O I K A A !

On se vain ihmeellinen tämä Jouluku. Vaikka se on jokavuotinen juhla niin aina se vain on yhtä uusi ja tuore kokemus. — Vai onko? Minkälaisena Sinä ja minä tunnemme tämän joulun armon vuonna 1976?

Tänä aikana tuntee monasti että koko joulu hukkuu kaikkeen muuhun ulkonaiseen hälyyn. Mutta: Eiköhän sittenkin siellä sydämen sisimmissä sopukoissa ole merkillinen kaipaus. Uskon että se on juuri sitä Jumala-kaipuuta, joka on meidän sisimpäämme istutettu. Mehän olemme jokainen, vähäpätöisimmäksi itsensä tuntevakin, luotu tänne vain hetken taivaltaamaan. Meidän päämäärämme, meidän lopullinen isänmaamme on ylhäällä, Jumalan asunnoissa. Sinne, kotiin se kaipaa, se meidän kuolematon henkemme! Ja siksi juuri Jouluku, meidän Lunastajamme syntymäjuhla saa mielemme herkistymään. Se saa arkisemmankin vaeltajan askeleet suuntautumaan Herran huoneeseen, kuulemaan ilosanomaa: Teille on syntynyt vapahtaja! Se saa muistumaan mieleen nuo lapsuus ajan joulut, jolloin oli vielä mieli herkkä ja vastaan ottavainen. Ajat, jolloin ei vielä ulkonaiset huolet painaneet vaan elimme todellisessa lapsen uskossa.

Mutta: Tänä jouluku meillä, Sinulla ja minullakin on vielä tilaisuus käydä kuulemaan Joulun sanomaa. Hiljentyä Kristittyjen yhteisenä perhepiirinä kuulemaan Sanomaa Isän sydämeltä. Se sanoma on todella Rauhan sanoma tälle ihmiskunnalle ja meille itseksellekin.

Tänäkin jouluku saamme omalle kohdalle omistaa tuon taivaallisen lahjan: Minulle, juuri minulle on syntynyt Rauhanruhtinas. Sovittaja, Lunastaja. Hänessä me olemme sovitetut Isän edessä. Emme oman tekemämme, emme oman pyhytemme, emme oman kerskauksemme ansioista, vaan sen vuoksi että Jeesus tuli alas, tänne yhdeksi meistä ja sovitti meidät Isän edessä. Iloitkaamme ja kiittäkäämme Häntä! Palvelkaamme Häntä, joka meidät on itselleen ostanut, pyhällä verellään, kärismyksellään ja kuolemallaan. Laukaamme täysin rinnoin:

Sä autuuteni, iloni, Suo mun aina olla omasi. Mä tahdon Henkes avulla Sua ikuisesti palvella.

KERTTU KIVELÄ

J O U L U Y Ö S S Ä

*Jouluyössä hämyisessä
kuulen äänen tiukujen.
Tii'ut pienet meidät johtaa
luokse Jeesus lapsosen.*

*Jouluyössä hämyisessä
pieni parvi enkelten.
Silloin luokse ihmislapsen
kulkevat he laulaen.*

*Jouluyössä hämyisessä
lumikiteet valkeat
hiljallensa, toivottuina,
kylmään maahan vaipuvat.*

*Jouluyössä hämyisessä,
myöskin minä siellä saan
kiittää Vapahtajaa siitä,
että tuli maailmaan.*

*Jouluyössä hämyisessä
tiukuin, enkelien kanssa,
kera lumikiteiden
Sua kiitan riemuiten!*

S.

J O U L U K I R K K O O N

*Joulukirkkoon tehdään rekiretki,
se on joulun paras hetki.
Polle juoksee nopeasti,
iloiset huudot kaikuvat naapuriin asti.
Monet kasvot reessä näät,
ja matka taittuu nopeaan.
Polle kirmaisee viimeiseen kiriin,
että päästäis kirkon ensimmäiseen penkkiriiviin.*

Sari Kujala (VII B)

Muistelmia joulun vietosta Hevonkoskella tämän vuosisadan alkupuolella

Vuosisadan alkupuolen jouluvalmisteluja ja joulun viettoa Antilan talossa Hevonkoskella muistelee maanviljelijä Matti Antila:

— Joulusiivoihin kuului muun muassa tuvan laattian pesu, mikä oli kova työ siihen aikaan kun laattiat vielä olivat maalaamattomia. Matti Antila muistelee, että laattia pestiinkin oikein perusteellisesti vain kaksi kertaa vuodessa, jouluksi ja juhannukseksi. Joulupesun aikaan, kun ilmat olivat kylmiä ja lapset sisällä, ajettiin heidät peräsänkyyn pois tieltä. Peräsängystä sopi sitten kattella, kuinka laattialle kaadettiin lämmintä vettä ja hiataa ja kuinka sitä ruvettiin koivuluurilla hinkkaamahan. Kaksi flikkaa hinkas samassa tahdissa ja kolmas kaateli lämmintä vettä pesupaikkaan. Se oli niin märkää touhua, että pesijät olivat paljain jaloin ja pitkät hameet oli nostettu nostinuaralla ainakin polven korkeudelle, että hameet edes osaksi olisivat pysyneet kuivina. Tuvan laattiassa oli seinän vieressä luukku, josta vesi ja hiata lakaastiin menemään kivijalan ulkopuolelle. Puhtaaksi hinkattu laattia kuivattiin sitten hurstilakanalla. Flikat otti lakanan kahdesta nurkasta kiinni ja veti sitä pitkin laattia niin kauan, että laattia oli kuiva.

Jouluaattona lapset seurasivat mielenkiinnolla aikuisten juhla- ja valmisteluja. Saunareissu kuului aaton ohjelmaan ja sen jälkeen jouluateria, jolla oli tarjolla monia perinteisiä ruokalajeja mm. lipeäkalaa, kinkkua, limppua ja rieskaleipää, ja muita hyviä ruokalajeja. Antilassa tuotiin aina myös joulukuusi tuvan nurkkaan aattoiltana.

Häissä ja joskus hautajaisissakin annettiin karamellejä, joissa oli koria paperi päällä ja hapsut päässä. Niitä säästettiin joulukuuseen ripustettavaksi. Lisäksi kuuseen ripustettiin nisuäijä ja kynttilöitä.

Kerran kuului Matti-pojan jouluun niin iso nisuäijä, että se piti kolkalla hakea pakarista. Pakari oli nykyisen Salmirannan paikalla Hevonkoskella. Sieltä Matti-poika oli tilannut itselleen 50 pennin nisuäijän, ja että siitä tulisi oikein iso ja komea, oli puhe tehdä se korpputaikinasta. Ja tulihan siitä sellainen äijä, että kolkalla se piti hakea kotia.

Joululahjoja annettiin siihen aikaan vain vähän ja ne olivat kaikki kotitekoisia, sukkaa ja rasoja. Lapset eivät lahjoja tehneet tai hommanneet. Lahjat heitettiin aattona oven raosta tupaan ja perään huudettiin nimi, että tiedettiin kenelle se kuului.

Aattoiltana kylän pojat lähtivät joulupukeiksi kiertämään taloihin. Toki työtökkin olisivat päässeet mukaan, mutta heitä ei tuossa ikäluokassa Hevonkoskella juuri ollut. Pukittelijat kattelivat päälleen aikuisten vaatteita, enimmäkseen naisten hameita. Naamari tehtiin jostakin kankaanpalasta. Leikattiin siihen vain silmänreijät ja kangas neulottiin karvalakin vuoriin kiinni niin, että sen voi ulkona ollessa nostaa lakin sisälle ja tupaan mennessä vetää silmille. Tarkoitus oli, että taloonväki ei tuntisi tulijoota. Helppohan öljylampun valaisemassa tuvassa olikin tuntemattomana pysytellä. Hetken aikaa poikajoukko viipyi tuvassa, vähän ehkä tyrjättiin, sitten jo jatkettiin matkaa seuraavaan paikkaan. Joukko kasvoi koko ajan. Isolla joukolla olikin hauska mennä taloista toiseen, ei tarvinnut peliä pimiääkään. Joka talossa oli siihen aikaan pimiä porstua. Joulukuustakaan ei joka tuvas vielä ollut, varsinkin jos ei ollut lapsia, pidettiin kuusta turhanaikaisena. Sattuipa niinkin että pukittelemaan tullut nuorten joukko sai äkinäisen lähdon tuvasta. Joskus mentiin aattoiltana sakilla Tuuralankin puolelle. Jaska Pakkalassa saattoi joukko viipyä pitkäänkin, siellä kun elämä oli sellaista väljemmää, muistelee Matti Antila.

Joulukirkkoon piti lähteä aamulla aikaisin, että löytyi hevoselle paikka puomin vierestä. Fällyt pantiin hevosen selkään, että se tarkenisi odotella kylmässä kirkonmenojen ajan. Hevosia olikin pitkät jonot jo kirkkoon mentäessä. Vanhan kirkon kohdasta mentiin joen yli ja suoraan uudelle kirkolle. Takaisin tultessa hevosia oli tien täydeltä. Ja aikamoinen helinä kävi, kun jokaisella hevosella oli kulu. Aamupimeällä tiellä oli kulu tarpeen, etteivät jalankulkijat jääneet alle. Lujaa ajettiin, joskus oikein kilpa-ajon tapaan, jos sattui olemaan hyvä hevonen, jolla pääsi toisten edelle.

Lapsille joulukirkossa käynti oli suuri lahja. Suurissa kattokruunuissa paloivat kynttilät. Kirkkoa lämmitettiin puukamiinoilla, jotka oli pantu lämpiämään jo hyvän aikaa ennen kirkonmenoja. Kylmästä pimeästä aamusta oli mukava mennä kirkkoon, varsinkin jos pääsi lähelle kamiinaa. Silloin sai lämmitellä jalvoja ja tarkeni taas lähteä kotimatalle.

Piirros: MATTI ANTILA

Haastattelija U. A.

K.J.Mielty:

BIBLIA PAUPERUM

KÖYHIEN RAAMATTU

Enkelin ilmoitus Neitsyt Mari-
alle.

Jeesuksen syntymä.

Tietäjät itäisiltä mailta.

Otsikko tarkoittaa keskiajalla ilmestynyttä raamatunaiheista kuvakirjaa. Kun kirjapaino keksittiin, valmistui ainakin Kölnissä ja Lyypekiissä vuosina 1480—1494 tällaisia kuva-raamattuja. Näin oli "köyhillä" lukutaidottomillakin mahdollisuus saada tärkeimmistä raamatun tapahtumista jonkinlainen kuva sarjakuvamaisesti etenevien piirrosten kautta.

Ensimmäinen suomenkielinen "Biblia, se on "Coco Pyhä Raamattu Suomexi" ilmestyi vasta vuonna 1642. Se painettiin Henrich Keiserin kirjapainossa Tukholmassa. Isonkyrön vanhan kirkon sakaristossa on nähtävänä tällainen, äärettömän arvokas raamattu, joka ei ymmärrettävistä syistä saanut paikkaansa joka kodin kirjastossa.

Isonkyrön vanhassa kirkossa on myös alussa mainittujen kuva-raamattujen mukaiset seinämaalaukset, jotka kiertävät kolmena päällekkäisenä nauhana ympäri kirkon. Tästä Isonkyrön "biblia pauperumista" ovat keskiaikaiset papit voineet audiovisuaalisesti, sanan ja kuvan yhteisvoimalla selittää lukutaidottomalle kansalle raamatun tapahtumia.

Maalaukset on omalla kustannuksellaan maalauttanut silloinen Isonkyrön mahtava "kirkkoruhtinas" Jaakko Geet, joka oli Ruotsi-Suomen kuninkaiden, Kustaa Vaasan ja Eerik XIV erikoisessa suojeluksessa. Kuningas Eerik XIV myönsi Geetille niin suuren palkan lisäyksen, että hänen vuosipalkkansa oli suurempi kun Turun piispalla.

Kummanko kuninkaan aikana maalaukset ovat

valmistuneet, ei aivan täydellä varmuudella voida sanoa. Sakariston oven päällä on latinalainen kirjoitus: ANNO DOMINI 1560 DIE BEATORUM 3 ANGELORUM. Arvelaan, että siihen olisi merkitty maalauksen valmistumisvuosi. Mutta se voi olla myöskin rovasti Geetin muistiinpano kuningas Kustaa Vaasan kuoleman, Mikaelinpäivänä 29 päivä syyskuuta 1560 johdosta. Samana päivänä vietettiin katolisen kirkkojärjestyksen mukaista kolmen arkkiengelin: Mikaelin, Gabrielin ja Rafaelin juhlaa.

Kuningas Eerik XIV myöntämä palkan korotus on voinut tapahtua juuri kirkon korjauksesta aiheutuvien suurten kustannusten takia. Varmaa on ainakin se, että maalaukset ovat valmistuneet viimeistään Eerik XIV aikana. Sillä kun Juhana III tuli kuninkaaksi vuonna 1568, vähensi hän rovasti Geetin palkan ja erotti suuria osia pois Kyrön suurpitäjästä vastoin rovastiin tahtoa. Juhana III kohteli epäsuosiolla niitä henkilöitä, jotka olivat olleet Eerik XIV luotettavia ystäviä ja alamaisia.

Olkoonpa tarkka maalauksen valmistumisvuosi mikä tahansa, ovat Isonkyrön vanhan kirkon seinämaalaukset kirkkotaiteessamme ainutlaatuiset. Klassisten pylväskuvien toisistaan erottamia maalauksia on kaikkiaan 114.

Ylin kuvasarja selittää kahta Mooseksen kirjaa, alkaen maailman luomisella ja päättyen lain taulujen antamiseen.

Keskirivin aiheena on Kristuksen elämäkerta, alka-

Kuningas Erik XIV vaskiplirroksessa.

Kruunu Erik XIV:n sinetissä.

Kuningas Herodes Isonkyrön vanhassa kirkossa.

en enkelin ilmestymisestä Neitsyt Marialle ja päättyen Vapahtajan taivaaseen astumiseen.

Alimmainen kuvasarja liittyy pyhäpäivien saarnateksteihin, sivuuttaen kuitenkin sellaiset kirkkopyhät, joiden aiheita on käsitelty ylemmissä kuvasarjoissa.

Pohjois-Tanskan, Sulstedin kirkon vuonna 1548 valmistuneet seinämaalaukset ovat lähes yhtäläiset Isonkyrön kirkon seinämaalauksen kanssa. Sulstedin

kirkon on maalannut Hannu Myller, kotoisin Randersin kaupungista. Mutta kuka oli maalarina Isonkyrössä? Sitä ei varmuudella tiedetä. Yhtäläisyydet maalauksissa ovat kaikin puolin niin suuret, että ellei Hannu Myller itse ole maalannut Isonkyrön kirkon seiniä, niin sen on täytynyt olla ainakin hänen apulaisensa tai sitten muuten erinomainen plagioimaan. Kun Myller maalasi Sulstedin henkilöille niitä pukuja, joita hän näki Randersin ja Kööpenhaminan kaduilla. Isonkyrön maalarin maalasi henkilöille samanlaisia pukuja, mitkä olivat siihen aikaan Tukholmassa muo-

dissa. Maalarit eivät siihen aikaan välittäneet seurata pukumaalauksissaan historiallisia tutkimuksia. Kainin ajan ja Vapahtajan ajan henkilökuvissa käytetään samaa pukumuotia. Vanhan Testamentin aikalaisilla ja apostoleilla ovat samanlaiset lakit ja hatut. Puvut ja huoneet ovat samanlaisia, kun siihen aikaan käytettiin. Niinpä Pilatus ja Jerusalemin neuvosherrat ovat puvuissaan Kustaa Vaasan ja hänen seuralaistensa näköisiä.

Keskirivillä kuoriseinällä on kuva, joka esittää Jeesusta Kaifaan edessä. Kaifas on puettu lyhyeen turkkikaulukselliseen liivitakkiin ja on siinä aivan saman näköinen, kun Kustaa Vaasa.

Sitä seuraavassa kuvassa Jeesus on kuningas Herodeksen edessä. Tekisi mieli väittää, että maalarin on käyttänyt Herodeksensa mallina Erik XIV samanaikaisesta vaskipiirrosta. Herodeksen päässä oleva komea kruunukin on Erik XIV kruunun kopio.

Ehkäpä rovasti on tähän arvokkaaseen paikkaan halunnutkin ikuistuttaa rakastamiensa kuninkaiden kuvat. Seinämaalauksiin on myös ikuistettu Isonkyrön maisemia ja rakennusten muotoja sekä varmaankin useita sen aikaisia kyröläisiä merkkihenkilöitä.

Mielenkiintoisin paikkakuntahistoriallisessa mielessä on kuitenkin alimmaisen kuvasarjan kolmas kuva. Sen aihe kuuluu Loppiaisen jälkeisen toisen sunnuntain saarnatekstiin, joka käsittelee Kaanaan häitä. Kuvassa Jeesus istuu katetun pöydän päässä kohottaen oikeaa kättänsä siunaukseen. Lähinnä häntä istuu hurskaan näköinen mies, pitäen oikeaa kättänsä rin-

Lähinnä häntä istuu hurskaan näköinen mies... Tätä kuvaa pidetään rovasti Jaakko Geetin muotokuvana.

jatk. s 17

H. P. VIRTANEN:

ORISBERG 300 VUOTIAS

Ilmajoen Vittingillä Hopeavuoren malmiesiintymä antoi aiheen rautaruukin perustamiseen tänne Orismalanjoen varteen. Joen koko oli sopiva silloiselle rakennustaidolle, sen yläjuoksulle sai pienin rakennelmin vedelle varastoaltaita ja ympäristön laajat metsät takasivat hiilipuun tarpeen. Edellytykset laitokselle katsottiin hyviksi. Jo vuonna 1659 tiedetään rakennustöitä puuhatun ja 26. 11. 1676 annettiin toimilupa rautaruukin perustamiseen ja kaivostoiminnan aloitukselle Vaasan pormestarille, Jakko Rossille ja hänen kahdelle yhtiökumppanilleen. Tämä oli virallinen alku Orisbergin ruukille ja ruukintilalle.

Tuli esiin odottamattomia esteitä ja laitos valmistui vasta 1688 tukholmalaisen kauppiaan Antti Onckelin tultua neljänneksi osakkaaksi. Mutta jo siihen mennessä oli tultu tietoisiksi Hopeavuoren malmin kelpaamattomuudesta raaka-aineeksi ja saatu lupa tuoda rautamalmia Ylitorniolta ja Utön saarelta Tukholman saaristosta, kunnes kunnan malmia paikkakunnalta saataisiin. Malmi kuljetettiin laivoilla rannikolle ja sieltä hevospeleillä Orisbergiin. Aluksi käytettiin joukossa vähän Hopeavuorensikin malmia, mutta siitä oli luovuttava kokonaan.

Toive läheltä saatavasta malmista oli romahtanut ja uusia vastoinkäymisiä tuli eteen: tulva tuhosi padot ja sulaton, kaksi haaksirikkoa Pohjanlahdella, metsäpalo ja 1690 tulipalo hävitti kankivasariston. Laitokset siirtyivät kokonaan Onckelin omistukseen. Hän kuoli

samana vuotena. Pesä joutui vararikkoon ja pesänhoitajat saivat ensin vuokrattua ja 1699 myytyä yrityksen Pietari Heikelle.

Hänen toimestaan ruukki vähitellen elpyi ja Ruotsista tuodun harkkoraudan turvin aloitti toiminnan. Vuonna 1699 rakennettiin nippupaja, jossa kankiraudasta käsitaontana tehtiin työvälineitä ja muita käytännön esineitä, jopa nauvoja ja sen takia laitosta sanottiin myös naulapajaksi.

Saadakseen kuljetuskustannukset pienemmiksi, Heike etsi sulatolle ja kankipajalle paikkaa rannikolta. Sellainen löytyi Kimosta Oravaistenjoen varrelta ja hän sai niihin toimiluvan, mutta isoviha alkaneet toimet keskeytti. Napuen taistelun jälkeisenä päivänä tuli venäläistä sotaväkeä Orisbergiin ja vaivojen Heike vaimonsa kanssa ehti pakoon. Ruukki ryöstettiin ja se autioitui 27 vuodeksi. Heike kuoli myöhemmin Ruotsissa.

Erikseen Orisbergin taloa viljeli vuosina 1725—40 isokyröläinen Jaakko Henrikinpoika Mielly, mutta hänen oli siitä luovuttava. Vasta syksyllä 1740 uuskaarlebyläinen kauppias Pietari Hällberg anoi ja sai luvan ryhtyä rappeutuneen ruukkilaitoksen uudistukseen, johon hän pian tarvitsi yhtiökumppania. Edelleen omistajat vaihtuivat usein, kaikilla oli puute liikepääomasta, jota ei riittävästi lievittänyt saadut lainat ja monivuotiset verovapautukset.

Orisberg siirtyy Björkman-Björkenheim suvulle

1783 osti tukholmalainen tukkukauppias ja laivanvarustaja Bengt Magnus Björkman (1745—1824) Orisbergin ja Kimon ruukit, Oravaisten sulaton ja vielä muitakin laitoksia Etelä-Suomesta. Hänellä oli pääomaa, hyvä työtarmo ja kokeneena liikemiehenä

sai omistukseensa tulleet yritykset vankalle pohjalle.

Huomattavia uudistuksia tehtiin kaukaisimmissakin tehdaslaitoksissa. Jo 1762 tulipalon tuhoama Kimon ruukki rakennettiin ja vielä yksityiskohtaisemman huomion sai Orisberg. Uusi kankipaja tehtiin 1790—

91, tiilitehdas 1793, nippupaja 1798 ja kesällä 1804 muurattiin arkkitehti Pehr Granstedtin suunnitteleman päärakennuksen ulkoseinät. Vesipadot uusittiin, aikaisemmat kolme patoa korvattiin kahdella. Silloin tehdyllä vesijärjestelyllä on ollut kartanolle käytännön merkitystä viime vuosiin saakka ja tekojärvet antavat lähiympäristölle luonnonkauneuden vielä edelleenkin.

Aikaisemmat Orisbergin omistajat olivat suurentaneet ruukin maatilaa Kinnarin ja Varsanpään talojen ostoilla, mutta eivät sanottavasti kehittäneet maataloutta. Runsas 10 ha:n viljelysmaa jaettiin vuosittain palkkaetuina henkilökunnalle ja ruukin tavarakuljetukset teetettiin vieraila. Björkmanin toimesta aloitettiin viljelysmaita raivata lisää ja huomio kiinnitettiin myös kotieläimien pitoon.

Kapteeni Lars Magnus Björkman (1793—1869) jatkoi täällä Etelä-Pohjanmaan laitoksilla isänsä aloittamaa työtä v. sta 1818. Hän asettui aluksi asumaan Orisbergiin, mikä osaltaan vauhditti sen kehitystä. Keskeneräinen päärakennus valmistettiin ja koko talouskeskus rakennettiin 1820 luvulla. Kellarilantaa

lalla varustettu 100:n lehmän navetta, erillinen meijerirakennus, navetta nuorelle karjalle sekä talli ja varastorakennukset. Samaan aikaan rakennettiin ruukin työväelle uudet asunnot. Suurin osa silloin tehdyistä rakennuksista on vieläkin yleiskuvassa näkyvissä.

Omistukseen tulleen Seppälän lisäksi Rintalan ja Esalan talojen osto teki mahdolliseksi entistä suuremmat ja yhtenäisemmät pellonraivaukset. Kotieläimien luku lisääntyi nopeasti, jo vuonna 1830 oli 19 hevosta ja 100 lehmää. Vittingin talo ostettiin sen maila tehtyjä malminetsintöjä varten, mutta tulokset jäivät tälläkin kertaa huonoiksi. Muuten ruukin toiminnassa saavutettiin suurimmat tuotantoluvut.

Kapteeni Björkman, vuodesta 1834 aateloituna Björkenheim, ja perhe muuttivat Eurajoelle Vuojoen kartanoon, josta käsin hän alkoi hoitaa näitä kaukaisia laitoksiaan. Mainittakoon, kun metsät Kimon ympäristössä alkoivat loppua, uusi tehdas rakennettiin Orisbergin lähelle. Tämä ”Uusipruuki” sai toimiluvan 1844 ja sen toiminta loppui jo 1867.

Kirkko, seurakunta ja koulu

Alkuaikoina ruukin henkilökunta oli ruotsinkielistä, huomattava osa siirtolaisina Ruotsista muuttaneita seppiä ja heidän jälkeläisiään. Jo 1700 luvulla ruukki pyysi Isonkyrön papistolta heille erikoispalvelua äidinkielellään suoritettuna ja näistä maksettiin palkkio.

Kapteeni Björkman sai 1828 luvan kirkon rakentamiseen, erillisen seurakunnan perustamiseen ja alkeiskoulun aloittamiseen Bell-Lancasterin vuoro-opetustavan mukaan. Hän sai kutsua ja palkata papin, joka samalla olisi opettajana koulussa.

Piirustukset tilattiin kuuluisalta arkkitehti C. L. Engeliltä ja kirkko rakennettiin Kotilammen läheiseen niemeen 1830, kellotapuli vuotta myöhemmin saman niemen kärkeen. Ne ja kirkkoa ympäröivä hautausmaa vihittiin tarkoitukseensa 1. 1. 1832. Hautausmaan viereen tehdystä pappilassa varattiin erillinen koulusali ja koulu aloitti toiminnan 7. 2. 1831.

Jumalanpalvelukset pidettiin vuoropyhin suomeksi ja ruotsiksi, sillä jo siihen aikaan oli suomenkielisiä ruukissa kolmannes. Muodostetun tehtaaseurakunnan väkiluku jäi 200:n vaiheille, mutta suurempien tapaan annettiin sosiaalista apua tarvitseville. Uuden asetuksen mukaan huoltotyö siirtyi muodostetun huoltopiiriin tehtäväksi v. 1853.

Oman saarnaajan lisäksi kävi silloinkin kirkossa puhumassa muita huomattavia pappismiehiä, mm. Isonkyrön kirkkoherra prof. Lauri Stenbäck ja apulainen, Frans Oskari Durchman, joka tunnettiin huomattavana herännäisyyden johtomiehenä.

Suurin muutoksin Orisberg siirtyy karjatilana nykypäivään

Teknillinen kehitys raudan valmistuksessa lamautti vanhojen ruukkien toiminnan, Orisbergissä lopullisesti 1900. Se ei tullut yllättäen ja nuori ruukinpatruuna, Edvard Björkenheim (1856—1934), voi 1877 kartanoon tultuaan riittävän aikaisin kiinnittää huomionsa

Ruukinseurakunta yhdistettiin takaisin Isonkyrön seurakuntaan 1. 4. 1869, josta se oli 40 vuoden ajan ollut erillään. Orisbergin kirkko jäi runsaan vuosisadan ajaksi tilapäiseen käyttöön. Kuluneena kesänä oli kirkossa kävijöitä runsaasti, Kansan Raamattuseuran toimesta pidettiin kesäkirkko joka sunnuntai.

Koulun oppilasluettelon aloittaa Ernst Magnus Björkman, koulun perustajan vanhin poika. Oppilasmäärä vuosittain vaihteli 20—30 välillä, myöhemmin 40 ja sen ylikin. Opetus annettiin vuoropäivän ruotsin- ja suomenkielisenä ja kaiken taustana oli tuomiokapitulien vahvistamat säännöt. Niissä mm. määrättiin: Isonkyrön kirkkoherra tahi hänen virkansa hoitaja on koulun lähin valvoja ja tarkastaja.

Ennen v. 1847 koulun oppiaineina oli: sisä- ja ulkoluku, uskonnonhistoria, laskento ja kirjoitus. Mainitusta vuodesta alkaen opetettiin myös Suomen maantietoa ja historiaa. Sisä- ja ulkoluvussa oppilaat eritettiin edistyksen mukaisiin ryhmiin, kirjoituksessa hietapöydälle, kivitalulle ja paperille kirjoittajat erikseen, mutta laskennossa oli vain yksi ryhmä. Hyvästä edistymisestä sai joskus palkintona joko rahaa, kirjoja tai muita pikkuesineitä koulun päättäjäsissä.

Koulua ylläpidettiin vielä ruukinseurakunnan lopettamisen jälkeen, 1880 sille kansakouluksi muutettuna annettiin valtioapu, 1887 tuli suomenkieliseksi ja vasta 1909 liitettiin Isonkyrön kunnan koululaitokseen saaden oman koulutalon.

maatalouden kehittämiseen. Isänsä kapteeni Björkenheim, v. sta 1864 vuorineuvos, oli jo tehnyt tälle hyvän alun. Kärilän ja Aunelan talojen osto lisäsi alueita sekä Åbergin sivutilan perustaminen teki mahdolliseksi karjan lisäämisen. Oma meijeri jalosti maidon, alussa

Orisbergin kirkko

juustoiksi ja myöhemmin valmistettiin voita. Ostomeijeriksi Orisbergin meijeri tuli 1887.

Monta vuosikymmentä jatkunut maatalousopetus aloitettiin 2 vuotta kestäväillä 1882 karjanhoito-meijerikoululla ja 1885 maanviljelyskoululla. Myöhemmin oli toiminnassa muitakin koulumuotoja.

Jotain kuvaa tilan koosta antaa tilasto vuodelta 1899: eri-ikäisiä sonneja 7, lehmiä 170, hiehoja ja vasikoita 53. Kinnarlammen raivaus viljelykselle lisäsi vielä peltoa n. 80 ha. Mutta myös 1920 luvun alussa sivutilojen myynti pienenti peltoja lähes 200 ha:lla.

Orisbergin Konepaja Oy toiminimellä valmistettiin äkeitä entisessä kankipajan suojissa n. 25 vuoden ajan.

Edvard Björkenheim sai 45 vuotiaana maanviljelysneuvoksen arvon ja hänen työnsä jatkajaksi tuli v. 1927 nuorin lapsista, Lars Björkenheim (1901—65.) Hänet tunnettiin etevänä ja rohkeaoitteisena karjamiehenä. Talvikauden 1952—53 oli Aslastipendiaattina Yhdysvalloissa ja siellä saamiensa vaikutteiden johdosta hänestä tuli pihattojärjestelmän uranuurtaja Suomessa. Hän sai aiheen kokeille lihaksikkaamman lypsykarjan saamiseksi risteytysten avulla ja siinä mielessä saikin alkunsa friisiläislehmien tuonti. Laaka-siilot ja tuorerehun valmistaminen ilman säilöntäaineiden käyttöä toteutettiin. Siirryttiin karjan ruokinassa suurempien painorehumäärien käyttöön.

Tarpeettomaksi tullut meijerirakennus sovellettiin puunjalostuslaitoksen käyttöön. Sen raaka-aineena voidaan käyttää huomattavasti oman metsän puuta. Tässä muodossa jatkuu teollisuusperinne vieläkin.

Lars Björkenheim, vuonna 1953 maanviljelysneuvos, seurasi ja oli mukana maatalouden nopeaa kehitystä käyttöön tuotaessa. Erikoisesti koneellistuminen oli hänen huomionsa kohde.

Hän kuoli yllättäen kesken luovaa työkauttaan. Orisbergin isännäksi tuli perheen vanhin poika agronomi Lars M Björkenheim (1936—1974).

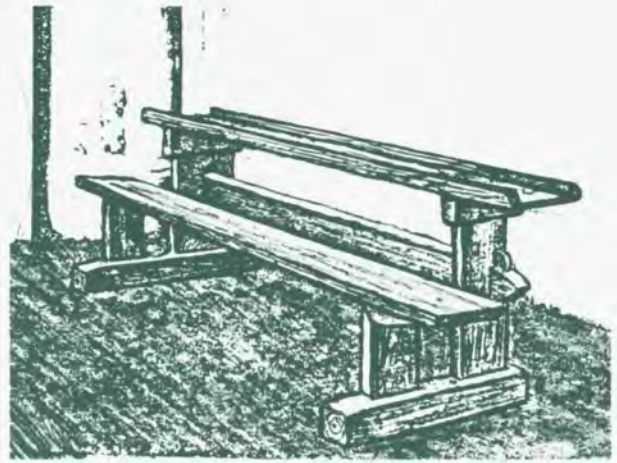
Opinnoissaan agronomi erikoistui karjalouteen ja sen vaikutus näkyi pian kartanossa. Maidontuotanto, jonka rinnalla on rajoitettu lihakarjan kasvatusta, tuli tuotantosuunnaksi ja tätä varten hän suunnitteli kasviviljelyksen. Rehuviljan ja heinän lisäksi on niemenä poikkeuksena sokerijuurikkaan viljely, joka välillisesti tulee sekien karjan hyväksi helpommin saatavan melassin kautta.

Erikoistuminen edellytti lehmäluvun huomattavaa lisäystä ja ajanmukainen lähes 100:n lehmän parsipihatto lietelantalalla, rakennettiin 1970, vanha pihatto jäi nuorelle karjalle ja lihomulleille. Lisääntynyt rehutarve saatiin sadonlisäyksillä, jonka tehostettu lannoitus vaikutti. On mahdollisuuksia 144:n peltohehtaarin alueella.

Kuivan heinän käytöstä ja laiduntamisesta on lehmien osalta kokonaan luovuttu. Musta-valkoinen friisiläisrotu on edelleen jalostuksen suunta.

Jo agronomin pitkäaikaisen sairauden aikana hänen puolisonsa, ekonomi Rose-Marie Björkenheim, ajoittain sai kantaa vastuun Orisbergistä ja joutuessaan perikunnan hoitajana jatkuvaan isännän tehtävään, on hänen tarvinnut hankkia varsinaista ammattitietoa. Sitä on tullut osaksi koulun, itseopiskelun ja käytännön työn kautta. Ennakkoluuloja ei hänen vastaansa ole tullut.

Orisbergin viimeisien isäntien työ lähiympäristön, Isonkyrön, maakunnan ja koko valtakunnan hyväksi on erittäin arvokas. Kuinka monta puheenjohtajuutta he ovat hoitaneet, aloitetta tehneet ja kuinka monta vaativaa tehtävää heille on uskottu? Se ansioluetteloksi eriteltynä selviäisi, ja on erittäin kunniakas.

Ruukinkoulun hietapöytä

Orisbergin isännät v. 1676 alkaen

1676	Jaakko Ross Jaakko Mornay Henrikki Holmberg	1762	Robert Finlau
1688	Edelliset ja Antti Onckel	1774	Jan ja Kaarle Hasselgren
1690	Antti Onckel	1783	Bengt Magnus Björkman puoliso, Ulrika Magdaleena Levin
1690	Vararikkopesä, vuokraajana Pietari Heike	1816	Bengt Ludvig Björkman
1699	Pietari Heike	1818	Lars M Björkenheim puolisot: Loviisa Vilhelmiina Bergenheim Charlotta Sofia Taube
1714	Autiona	1870	Perikunta
1725	Jaakko Henrikinpoika Miely	1875	Edvard Björkenheim puoliso, Ingrid Malviina Rancken
1740	Pietari Hällberg Lauri Wessler Lorens M Björkman Antti Bertolin	1927	Lars Björkenheim puoliso, Anna Helene Frosterus
1754	Kustaa A Piper	1965	Lars M Björkenheim puoliso, Rose-Marie Gyllström
1758	John Jennigs Robert Finlau	1974	Rose-Marie, Erik ja Johan Björkenheim

Ruukinseurakunnan saarnaajat.

- Vuoteen 1836 Frans Mikael Toppelius, kirjailija Zach. Topeliuksen serkku. Topelius asui jonkun aikaa Orisbergissä ja ilmeisesti sai täältä vaikutteita Mainiemen linnaa Välskärin Kertomuksissa kuvatessaan.
- Vuoteen 1847 Herman Malmberg, kuuluisan herännäissarnaajan Niilo Kustaa Malmbergin veli.
- Vuoteen 1862 Birger Wegelius
- Vuoteen 1869 Henrik August Wegelius, edellisen veli.

MUISTOJEN KUUSI

*Näin luokse rakkaan Kyrönmaan,
mun mieleni kaihoten palaa.
Taas muistoissa lapsena leikkiä saan,
kotikuuseni juurella salaa.*

*Mä kuulen jo tuulen huminan,
se yli lakeuden latvassas soittaa.
Kyrönjoen sen laineita katsella saan,
näky muistojen, mieleni voittaa.*

*Tuossa laidassa kotosen pihamaan,
kotikuusi sä vartot yhä.
On juuresi tallattu multahan maan,
on vartiopaikkasi pyhä.*

*Elos alkoi kai siemenen lennosta,
joka mullassa maan sai itää.
Et työtä oo ihmisen käsien,
sinut suurempi huoltaa ja pitää.*

◆◆◆◆◆
EINO MÄKI
◆◆◆◆◆

*Sun versosi hiljaa varttuen,
esiin siemenen pintaan kun tuli.
Olit ensi kukkanen keväinen,
jääät talven kun lähti ja suli.*

*Sait rauhassa kasvaa ja varttua,
kera lasten leikkien myötä.
Sai nuoretkin rinnallas valvoa,
ja haaveilla yötöntä yötä.*

*Pihapiirissä usein vanhuksen näät,
ja työn käyryyn painamat selät.
Käy sukupolvet näin vahtia vaihtamaan.
kuusi vanhus sä yksin vain elät.*

*Oot valtias ylväin pihamaan,
sun varjos sen ylitse heittää.
Kesän helteellä vaippaan vilpoisaan,
sen hetkeksi tahdot sä peittää.*

*Kotikuusi niin rakkaaksi tullut oot,
olet samaa sä perhettä suurta.
Sun kävyillä lapset on leikkineet,
ja esiin kaivaneet hiekasta juurtas.*

*Olet aina sä elänyt rinnalla näin,
kodin hengen ylväin suoja.
Olet ystävä kaikkien ihmisten,
myös surun päivänä lohdun tuoja.*

*Myös Luojan lintuja suojatun,
pesäpaikan sä viihtyisän annat,
ja latvasi oksilla kantaen,
kiitoslaulunsa korkeelle kannat.*

*Olet suoja sä maallisten myrskyjen,
sun latvasi tuulessa taipuu.
Suot havusi peitoksi kummullen,
kun ystäväs kuolohon vaipuu.*

*Näin saavun mä luokses ain uudelleen,
pihapiirin sä rakkain kuusi.
On ystävyys meidän ainainen,
tuo kuvas selvä on aina ja uusi.*

Isokyröläisiä puumerkkejä 1500- ja 1600- luvuilta

ILPO LAGERSTEDT

Muutama vuosi sitten julkaisi K. J. Miely joululehdessä kokoelman isokyröläisiä puumerkkejä 1700-luvulta. Puumerkkejä löytyy vanhoista asiakirjoista 1500-luvulta alkaen. Tällöin tarvitaan kuitenkin isäntäluettelot puumerkin omistajan sukunimen selville saamiseksi, sillä sukunimi mainitaan melko harvoin asiakirjoissa.

Vuodelta 1571 on laaja kokoelma kyröläisiä puumerkkejä. Ruotsi oli tuolloin menettänyt Elvsborgin linnan Göteborgin lähellä Tanskalle, joka suostui luovuttamaan linnan takaisin 150 000 hopeataalarin määrästä. Saadakseen summan Ruotsin valtio kantoink. Hopeaveron, jonka talonpojat pääasiallisesti maksoivat. Heidän oli luovutettava 1/10 omaisuudestaan osin tavarana, osin rahana. Kannattaa mainita, ettei talonpoikia ollut kutsuttu niille valtiopäiville, jotka päättivät asiasta. Hopeaveroluettelon vahvistivat Kyrössä rovasti Jaakko Geet ja 12 lautamiestä, jotka piirsivät luettelon loppuun puumerkkinsä. Nykyisestä Isostakyröstä olivat läsnä Arvi Ollinpoika Punkari, Orismalan Laurilan isäntä, Yrjö Ragvaldinpoika Napuelta, Sippola- Äijälän isäntä, Kontsaan isäntä Jussi Yrjönpoika Palonkylästä, Antti Laurinpoika (Perä?) Perälän Varpolan talosta sekä Matti Antinpoika Tuura Tuuralasta.

Neljää vuotta myöhemmin pidettiin Kyrön kirkolla pitäjänkokous, jossa luetteloiitiin Suur-Kyrön autiotilat. Lautamiehet vahvistivat luettelon puumerkeillään. Matti Tuuran ja Arvi Punkarin lisäksi isokyröläisiä olivat Arvin veljenpoika Knuut Laurinpoika Punkari, Orismalan Laurilasta, Pentti Mottinen Hevonkosken Pikkalasta sekä Esko Antila myöskin Hevonkoskelta. Neljännesmiehenä oli Jaakko Kuivinen Kuivilan Soista. Nuijapäällikkö Yrjö Kontsaan puumerkki on myös tunnettu. Vuonna 1596 hän yhdessä Jaakko Ilkan kanssa antoi päästökirjeen kahdelle raajarikolle nuijamiehelle. Kirjeen molemmat päälliköt vahvistivat puumerkeillään. Vuoden 1615 autiotilaluettelon vahvisti 12 kyröläistä lautamiestä. Näistä isokyröläisiä olivat Lauri Maunuksela Valtaalasta, Sipi Korvolainen Tuuralasta, Sipi Turppa Laurolasta ja Antti Vaismaa Palonkylästä. Vuonna 1613 Ruotsi oli jälleen kerran menettänyt Elvsborgin. Lunastussumma oli nyt hiukan edellistä suurempi, miljoona riikintaalaria. Entiseen tapaan summa hankittiin ylimääräisellä verolla, jota kaikki yhteiskuntaluokat maksoivat kuutena vuotena 1613—1619. Talonpoikien osuus oli 3 taalaria vuodessa henkeä kohti. Mainittakoon, että 8,5 kg voita maksoi toulloin 1,5 taalaria. Joka tapauksessa Elvsborg tuli kalliiksi kyröläisille. Erään tämän veron luetteloista vahvistivat Sipi Turppa, Mikko Pikkala Hevonkoskelta sekä Sipi Korvolainen. Vuodelta

1623 tunnetaan kolmen isokyröläisen lautamiehen merkit. Sipi Turpan ja Esko Maunukselan lisäksi puumerkkinsä piirsi Jaakko Ventä Ventäälästä. Sipi Turpan merkinä oli nyt S-kirjain entisen kräkkä merkin sijasta. Liekö mies oppinut lautamiehenä tuntemaan kirjaimet ja ottanut uuden puumerkin etunimensä mukaan.

Vuoden 1635 karjavarallisuusluettelossa on seitsemän isokyröläisen isännän puumerkit. Turpan, Vaismaan, Maunukselan ja Ventän merkkien lisäksi Yrjö Kaustisen Palhojaisista, Esko Käuppilan Ritaalasta sekä Hannu Pietarinpoika Gumsen Ikolasta. Gumse oli tunnettua sukua ja Komsin isäntä. Kannattaa mainita, että alussa mainittu rovasti Jaakko Geet on melko varmasti hänen isoisänsä.

1571

Arvi Ollinpoika Punkari

Yrjö Ragvaldinpoika
Sippola-Äijälä (Rauko?)

Jussi Yrjönpoika Kontsas

Antti Laurinpoika, Varpola

Matti Antinpoika Tuura

1575
Knuut Laurinpoika Punkari,
Laurila

Antti Vaismaa

Pentti Pietarinpoika Mottinen
Pikkala

1613—19
Mikko Jussinpoika Pikkala

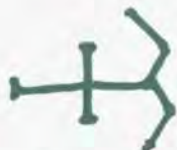
Esko Pietarinpoika Antila

1623
Sipi Turppa

Jaakko Jopenpoika Kuivinen

Jaakko Jussinpoika Ventä

1596
Yrjö Sipinpoika Kontsas

1635
Yrjö Matinpoika Kaustinen

1615
Lauri Laurinpoika Maunuksela

Esko Markunpoika Kauppila

Sipi Korvolainen

Hannu Pietarinpoika Gumse

Sipi Matinpoika Turppa

Lähteet: Valtionarkiston tilikirjat; Armas Luukko, Etelä-Pohjanmaan 1500-luvun ja 1600-luvun historiat; Suomi 1857.

LOUKONKYLÄN

MUISTOJA

MATTI NUMMENSALO

Vajaa kilometri Isonkyrön kirkolta pohjoiseen päin, kapean koukeroisen Lehmäjoen varrella, on kivikkoiseen maastoon pureutunut kyläryhmä, jota vuosisatamme alussa ja vielä kauan myöhemminkin olisi hyvällä syyllä voinut sillanpääläisittäin nimittää Töllinmäeksi. Sittenmin mainitun kylän "kasvot" ovat perin pohjin siistiytyneet. Uusia asumuksia on rakennettu, vanhoja "saneerattu" ja muutamia kaikista vanhimpia armahdettu hävittämällä ne kokonaan pois. Viimeksi mainittuihin kuuluu muiden muassa sekin harmaa tupa, jonka sileillä pihakivillä olen hipsutelut puhki ensimmäiset lapsenkenkäni.

Tämä niisanottu Loukonkylän huusholli ei kuitenkaan ollut ensimmäinen kotini, vaan jo sitä ennen oli kehtoni keinahdellut kahden muun mökin lattialla, ensin syntymäkodissani Lehmäjoen Lamminkoskella, sitten "Tolpissa" Taipaleella, mutta vasta Loukonkylästä, jossa vartuin muutamaa viikkoa vaille viisivuotiaaksi, ovat varhaisimmat lapsuusmuistoni peräisin. Nekin ovat kuin katkeilleen filminauhan palasia, joita en edes kaikin kohdin osaa asettaa oikeaan järjestykseen. Hauska niitä kuitenkin on joskus katkonaisinakin katsella, ja joskus myös — kuten nyt tämän tarinan puitteissa — antaa vähän muidenkin katseltavaksi.

Tämä minun lapsuuteni Loukonkylä oli tavallaan eräänlainen työläiskaupunginosa, pääasiassa erilaisten "hantvärkkärien" kansoittama. Arkin Jaakkoo oli teurastaja, Minelli oli räätäli, isäni suutari, Kulju maalari, ja oli siellä muurarikin, muistaakseni Hakala-niminen. Muut olivat sitten mikä mitäkin ansioihmisiä, ja kaikilla tietenkään asiaankuuluvat muijat ja mukulat. Huomattavan runsaasti oli kylässä myöskin yksinäisiä "akkaihmiisiä". Heistä muistuvat mieleen vielä Kivistön Maija ja Panskin Sussa, Ruijan Lirkkku, Longin Kreeta ja Kreeran Liisa. Oli muitakin, mutta nämä jotenkin lähimpiä. Kun välimatkat mökistä toiseen olivat lyhyet, ja kun säätyerotkaan eivät seurustelua estäneet, jokseenkin samanarvoisia pulliaisia kun kaikkiin oltiin, oli kanssakäyminen naapurusten kesken varsin vilkasta. Varsinkin me tenavat olimme kaikin melkein kuin yhtä ja suurta perhettä.

Jonkinlainen keskeinen henkilö kylässä oli epäilemättä edellä mainittu räätäli J. K. Minell, jota myöskin Tuhaan-kräättäriksi sanottiin. Mukava mies, suuri humoristi ja erikoisen hyvällä hoksottimilla varustettu. Hän oli muun muassa mestari ratkomaan kuva-arvoituksia ja niitä itsekin laatimaan. Yleensä hän teki mitä tahtoi, muiden tehdessä mitä taisivat; kaikenlainen keksiminen ja kokasteleminen oli hänellä ikäänkuin veressä. Kerran hän rustasi oman ja naapurimökin välille tenavien huviksi omatekoisen puhelimen, jonka makkarasarvesta tehtyä torvea minäkin sain ainakin kerran sovittaa korvaani. Minellin kon-

struoimaa puimakonetta, jossa hänen emäntänsä Sanna oli moottorina, en muista nähneeni, mutta sen sijaan olin kerran hänen rakentamaansa nevan puserruskonetta katsomassa. Se oli loukkua muistuttava, mutta huomattavasti järeämpi vekotin, ja se sijaitsi nevalle jossa Minelli oli nostanut polttoturvetta. Koneen toiminta perustui siihen, että märkä "kontomätäs" pantiin tämän loukun kannen alle ja painettiin kädensijasta, niin että vesi tirsii mättäystä. On selvää, että tällainen esikäsittely nopeutti turpeen kuivumista. Minellin monipuolisuutta osoittaa, että hän joskus jopa "toppasi" lintujakin. Hänen verstaansa orrella seisoi ainakin yksi suuri "kurkeloonen" jota tenavat usein kävivät katsomassa, mutta minusta, joka siihen aikaan olin noin nelivuotias taapero, se oli pitkin säärineen ja kauloineen niin kammottavan näköinen otus, ettei minua saatu hyvällä eikä pahalla astumaan jalkojani tuon verstaan kynnyksen ylitse.

Isäni oli useimpien Loukonkylässä vietettyjen vuosien ajan Amerikassa ja äitini siis niisanottuna amerikanleskenä. Hän oli tomera ihminen ja sai ainakin kerran naapureiltakin kiitokset neuvokkuudestaan. Sattui nimittäin kerran, että mainituille torpille saapui suurehko karavaani mustalaisia. Pystyttivät telttansa, muistaakseni yhdeksän luvultaan, läheiseen Tuhaan mäkeen ja kiertelivät sitten ympäristössä kattoiloita paikaten, povaten ja hevosia vaihdellen. Kyläläisten mielestä nämä "tärinpoijat" olivat vähän sellaisia ei-toivottuja vieraita, mutta kun eivät mitään varsinaista pahaa tehneet, niin mitäpä heille oikeastaan mahdettiin. Muuan isäntämies lyöttäytyi jopa ystäväksikin, kulkien ahkerasti heidän teltoissaan, joissa hieman ryypiskeltiin, pelattiin korttia ja harjoitettiin muuta asiaankuuluvaa menoa.

Sattuipa eräänä päivänä, että Isonkyrön kirkon kelloja soitettiin. Tuli muuan mustalainen äitiäni vastaan tiellä ja kysyi säikähdyksissään: "Hai kellenkä nyt soitetaan?" Silloin äitini keksi sanoa, että "se isäntä on nyt kuollu, jonka kans te ootta koko yän juapotellu", lisäten perään vielä pari ankaraa huomautusta syntisestä ja jumalattomasta elämästä. Äitini juttu oli tietenkin kokonaan keksitty, mutta se teki tehtävänsä. Pian olivat teltat kasassa, hevoset valjaisa, äijät, muijat ja mukulat kärryillä, ja niin koko karavaani kulujen kilistessä, piiskojen vinkuessa ja kärryjen kolistessa lähti kimpisuineen ja kampsuineen Loukonkylästä.

Pienelle pojanvekaralle, kuten minä, jokainen päivä merkitsi uusien havaintojen tekoa ja uusien ihmetysten aiheita, ja jos aikuiset eivät jotakin asiaa riittävä tarkoin selittäneet, täytyi sitä itse funteerata ja tehdä omat johtopäätöksensä. Tästä pari esimerkkiä. Siihen aikaan Vöyrin Rekipellon kylää sanottiin suo-

VILHELMIINAN POLKUPYÖRÄ

Tämä on tosi tarina. Sen on v. 1950 allekirjoittaneelle kertonut neiti Vilhelmiina (Mimmi) Piuholta. Tapahtuma-aika viime vuosisadan puolella.

Hoppalan sisarukset Hevonkoskella olivat saaneet naisten polkupyörän. Tätä uutta erikoisuutta kutsuttiin myös rippikouluikäinen Vilhelmiina, sisarusten ystävätär, ihaillemaan. Siitäkö alkoi kotona, Ihamäellä, kova tahtominen ja kättäminen, että Vilhelmiinan oli myös saatava polkupyörä. Äitiinhän tämä painos kohdistui, sillä isä oli kuollut. Äidin, vakaan körttiläisen mielestä oli sellainen ”hapatus”, kuin naisten polkupyörä nuorelle tytölle tuiki sopimaton. Sitäpäit si se oli kaikille naisille täysin tarpeeton, jopa vaarallinenkin vehje. Ison talon ainoalla tyttärellä riitti kuitenkin taitoa ja sitkeyttä häiritä jatkuvasti äitiään tällä asialla, kuten kertoja itse sanoi.

Eräänä syyskesän aamuna, ilman mitään edelläkäyneitä puheita, käveli Ihamäen isosta, kivipatsaisesta rautaportista itse Vöörönnin kauppias taluttaan vierellään naisten polkupyörää. Sen istuin oli nykyisiin verrattuna, hyvin pieni ja kapea, vailla jousitusta. Jotakin toppauksen tapaista oli molemmilla reunoilla, mutta keskellä, halki istuimen, kulki pehmustamaton vako. ”Se istuin oli kuin västäräkin häntä”, luonnehti Vilhelmiina sitä. Polkimet pyörivät jatkuvasti pyörää talutettaessa. — ”Siinä on sulle polkupyörä,

mutta sillä ehrolla, että viet sen heti tuonne ison rarin vinttiin, etkä koskaan tuo sitä sieltä näkyviini,” sanoi äiti. Ja niin polkupyörä, kauppiaan avustuksella, kannettiin avaraan vinttiin.

Seuraavana talvena Vilhelmiina, salaa äidiltään ja palvelusväeltä, opetteli ajotaitoa ullakolla, ”rasat käres ja syylingit jalaas” Syylingit tarvittiin siksi, etteivät kopinat kuuluisi. Ja mikäs oli ajellessa. Oli laaja avovintti, lattiana pitkät, paksut ja sileät lankut. Polkupyörän ohjaustangon alapuolella oli ruuvi, jolla sai lukita pyörän suoraan menoon. Leveätä lankkua pitkin oli hyvä ookata.

Seuraava kesä oli jo hyvässä matkassa, ennen kuin Vilhelmiina rohkeni tuoda pyöränsä alas. Pihassa hän nyt talonväen hämmästyksesi esitteli ajotaitoaan. Ei hän kuitenkaan pihassakaan uskaltanut ajella kovin usein, ettei äiti määräisi polkupyörää takaisin vinttiin. Sinnehän se kuitenkin joutui hyvissä ajoin syksyllä, ennen kuin sateet tulivat.

Taas kului talvi ja tuli uusi kesä. Jälleen tuotiin polkupyörä alas vintistä. Mutta pihapiiri alkoi nyt tuntua sietämättömän ahtaalta ajelupaikalta. Vilhelmiina käänsi ajokkinsa kohti maantietä. Äiti, joka seisoi rappusilla, huusi hätäisenä vielä viimeisen neuvonsa: ”Kävele eres silloin, kun tulee ihmisiä vastaan!”

A. T.

malaisten kesken aivan yleisesti Reikäpelloksi. Kun sitten kerrottiin mainitussa kylässä riehuneesta suuresta tulipalosta, sai uutinen mielikuvitukseni liikkeelle. Näin silmäini edessä pitkän ja leveän pellon ja siinä joukon noin korttelin läpimittaisia reikiä, joista savu ja lieskat kohosivat korkealle taivasta kohti. Kun tätä näkemystäni yritin muillekin tulkita, minulle tietysti naurettiin, mutta vieläkin pidän sitä varsin johdonmukaisena. Kuinkapa olisin reiallistä, palavaa peltoa voinut muunlaiseksi kuvitella!

Kerran kuulin isompien siskojeni laulavan muuatta ”raavasten” laulua, jossa kerrottiin kuinka lempi oli joltakin rinnan polttanut. Minä kuvittelin laulussa tarkoitettavan erästä tuntemaani Lempi-nimistä tyttöä, ja minun täytyi tuumata, että keltähän se Lempi-parka on sen rinnan polttanut ja kuinka se on tapahnut. Onko juottanut jotakin tulikuuma juotavaa vai onko kaatanut sitä päällepäin, niin että nahka on rinnan kohdalta palanut. Tätä asiaa en kysynyt ”raavahilta”, mutta sittemminhän sekin on itsestään selvinnyt. . .

Tällaisia muistellessa tulevat usein mieleen Paavalin sanat: ”Kun minä olin lapsi, niin minä ajattelin kuin lapsi, mutta kun minä kasvoin suureksi, minä hylkäsin lapsen mielen. . .” — Joskus tuntuu kuin olisi uudelleen tulossa lapseksi, ja ehkäpä juuri se tunne saakin ihmisen vanhalla iällä tällaisia muistelemaan.

BIBLIA PAUPERUM   jatk. s. 6

tansa päällä. Hänellä on leveäkauluksinen viitta päällään, kasvoillaan vakava ja varma yksilöllinen ilme. Tätä kuvaa pidetään rovasti JAAKKO GEETIN muotokuvana. Tähän olisi maalari jättänyt jälkimaailmalle kuvan rovastista, joka omalla kustannuksellaan maalautti kirkon. Nämä renessanssiajan al secco-maalaukset ovat tänä päivänä kirkon merkittävien nähtävyyksien. Nämä seinäkiertävät monumentaalimaalaukset yhdessä yksiläiväisen runkokuoneen kanssa tekevät kirkosta ainutlaatuisen kansallisen aarteen, jonka suunnattoman arvon siinä mielessä ymmärtävät vain muutamat korkean tason asiantuntijat. Sellaiset, joita mm. professori Riitta Pylkkänen, akateemikko Kustaa Vilkuna ja muutamat muut edustavat. Meidän tavallisten pulli-aisten tehtäväksi jää vain maalausten kunnioittava katseleminen ja niiden syvällisempi, monitahoisempi ymmärtämisen oppiminen. Siihen pääsemiseksi auttaakoon meitä loppusanat, jotka pastori Kalke on kirjoittanut vuonna 1916 laatimansa vanhan kirkon esitteen loppuun: ”Tämä paikka on pyhää maata, jossa sinä tuonelan matkamies nyt seisot. Kuule — ellei tuntosi vaadi sinua riisumaan kenkiä jaloistasi, niin paljasta edes pääsi, kunnialla harmaantuneen äitivanhuksen luona, ettet lakkipäässä seisoen näyttäisi taitamattomuuttasi, ettet ymmärrä tämän paikan suurta pyhyttä. Tämä kirkko on äiti, joka muistoillaan siunaa lapsiaan vielä vanhanakin!”

Kotia Kohti

*Vanha tamma
pientä lohnaa vetää,
mustanuttu, mummu ohjaksissa
istuu.
Verkkaisesti taittuu taival.
Kavio kapsaa,
jalakset pakkaslumeen narahtaa.
Huuru valkoisiksi piirteet
maalaa.
Hevosella huuli lumenpintaan
lörpöttää.
Kotia kohti on helppo tie.
Mummu vällyn alla nuokkuu.
Vuosien taa ohii elämän
tuijottavat silmät.
Ja niinkuin Marialla,
sanat sydämeen kätkeytyinä
matkasta kotia kohti,
ajaa kirkkoreessään seuratieitä
lakeudella mummu.
Kotia kohti on helppo tie.*

Maan hiljaiset

*Käy
tummat helmat ratamoita viistäin
mummut
kujaa myöten seurapihaan.
Musta pussi,
virsikirja, nenäliina, lasit
ja lantti kahvipöydän lasikulhoon
puristuvat kouraan
kyhmyiseen.
Huivi ilta-auringolta silmät
suoja.
Maan hiljaiset tulevat,
sauniot askeleista
tuskin huojatavat.
Käy
tummat helmat ratamoita viistäin
mummui
kotikujaa.
Illan viimesäteet
silmäkulmaa asuu.*

KESÄLLÄ

Valok. M. HANNUKSELA

Valkolehdokki tuoksuu öisin... metsässä...

Sinisiipi tauolla...

Raate kukkii suolla - hyllyvän mutasilmäkkeen reunoilla.

Karpalo rahkamättään kupeessa työntää vaaleanpunaisia kukkia.

”Kaikki ovat kylmän raudan seppiä- ja verrattomia, kuuman raudan seppiä onkin eri asia.”

Kolmannessa polvessa heiluu kyläsepän pajavasara seppi Lauri Hannun käsissä Tolpinmäen pajassa Taipaleen kylässä. Sepän taitojen siirtyessä isältä pojalle, säilyvät vanhat hyviksi koetut sepän taidot ja niksit. Klapurinmäeltä Tolpinmäelle siirtyneeltä paalpaan Jaakko Hannulta on Lauri Hannu saanut sepän tietonsa ja taitonsa, joita sitten pitkän ammatinharjoittamisen aikana on kehittänyt ja kartuttanut.

Holkkiperrossi savuaa hymyvirneessä olevassa suupielessä. Tummat silmät katsovat kiinteästi jokaista pajaan tulijaa. Lupsakka lausahdus ja hurttihuumori ovat tuttuja Hannun pajalla kävijälle. Patriarkaalinen ulkomuoto, juhlanan näköinen kokoparta ja ennen

Kolmannen polven sepän Lauri Hannun työskentelyä silmä tarkkana seuraa viidennen polven sepänkokelas, pojanpoika Markku. Alasimen viereen on koottuna vanhoja työvälineitä. Siinä on kaksi jenkaklova, portokka, jolla tehtiin rautaan reikiä, useita pajapihtejä, vyöhaka, vintilänpää ja mukirensi eli vanha jakoavain.

Siinä se on vanha jenkakone, jolla kierrettiin jenkaa Perttilän sillan kannatinrautojen päihin.

kaikkea työn jälki, luovat kuvan ammattinsa osaavasta kuuman raudan sepestä.

—Sepän taidot olen pääasiassa perinyt paapaltani Jaakko Hannulta (1843—1912) ja tietenkin isältäni Jaakko Hannulta (1872—1936). Pikku poikana klapajin aina heidän jaloissaan kysellen, mitä paappa nyt tekee? Mielenkiinnolla seurasin miten messingistä valettiin aisakelloja, vellikelloja, peltruja ja tumplareita. Näistä vanhoista valumuoteista on paljon tallessa. Osa niistä on puisia osa on valmistettu lyijystä. Ensi keväänä on tarkoituksena luovuttaa esineet kotiseutumuseolle, jonne perustetaan kyläsepän osasto. Siellä esineet parhaiten myös säilyvät. Täällä ne katoavat, eikä kukaan tiedä mitä ne ovat.

Ensimmäiset riippusillan rakentajat Suomessa

Näin todella voidaan Hannu sepistä sanoa. Kun Suomen ensimmäistä riippusiltaa rakennettiin Taipaleelle, sillan rautaosat taottiin Hannun pajassa. Muutamia osia valmistettiin Napuessa Tuomisen pajassa. Perttilän riippusilta rakennettiin vuonna 1909. Rakennusmestarina toimi Valte Antila Ilmajoelta. Sillan mallin hän oli käynyt hakemassa Norjasta. Hänen nimensä on etelän puolisessa siltapilarissa.

—Vaikka olin vasta pieni pojannaskali muistan kun sillan kannatinpilareita taottiin pajassa. Ne olivat valmistumisvaiheessaan niin pitkiä, etteivät mahtuneet

Vaikka kahdeksaakymmentä mennään vetää seppä joka päivä haalarit päälleen ja pajaan töihin.

kokonaisina pajaan, vaan toinen pää oli pajan ovesta ulkona. Niihin aikoihin kävin myös kiertokoulua tuolla Pässinmäen syrjässä olevassa Punaisessa tuvassa. Opettajana oli lehmäjokinen naisihminen, joka ei tykännyt rumista sanoista. Välitunnilla innostuin pojille kertomaan sillan rakentamisesta. Tulin lausuneeksi: ”Kyllä sielä on, pojat, s. nan paljon miehiä töissä”. Slaagin Viljo kertoi opettajalle ja niin tuli arestia. Karkalla kaikki muuten paitsi kannatinvaijerit tulivat maan, kun opettaja peräsi vain hyllyllä olevasta karvalakista pojan paikalla oloa. Paljaspäin kotiin meno ei auttanut, sillä seuraavana päivänä oli rangaistus kärsittävä korkojen kera.

—Riippusilltan tarvittavat värkät valmistettiin paikalla kaikki muuten paitsi kannatinvaijerit tulivat Hollannista parhan mittaisina. Silloin valmistettiin pajaan jenkakoneita ja muotteja sekä prässirautoja. Jenkakone on vieläkin päivittäisessä käytössä. Kun sillan tekoon oli päästy, valmistui Heikkolaan, Ritaalaan, Hiirikoskelle ja Kolkkilaan myös riippusillat Hannun seppien takomana. Vuonna 1921 valmistunutta Kolkkilan siltaa on Lauri Hannu ollut tekemässä isänsä kanssa.

—Perttilän riippusillalle sattui muuten haaveri 1916, kun pastori Kalke oli viidellä hevosella viemässä muuttokuormaansa sillan yli, murtui toinen maassa oleva

kiinnityspollari. Se oli vioittunut sillan rakennusvaiheessa siltaa kuormitettaessa. Silloin siihen oli pistetty vahvikkeeksi ratakiskon pätkä, mutta raskaan muuttokuorman alla se murtui. Kun onnettomuus oli tapahtunut, kyseltiin hätäntyneenä kuinka on käynyt. Eräs isäntämies tuumasi rauhallisesti: ”Ei sielä muuta vahinkoa tullut kuin Suokon Matilta meni housuihin.” Todellakaan sillan toisen puolen pudottua, ei miehille paremmin kuin hevosillekaan tapahtunut mitään jälle putoamisen yhteydessä. Pappi sai viedä palkkajyvänsä mennessään.

—Sillan valmistuttua oli sillan päissä krinni, eli veräjä, jonka siltavahti avasi vasta kun oli maksanut siltamaksun. Käypälääseltä oli maksu viis penniä ja hevospeliltä 10 penniä. Sillan päissä ei ollut painorajoituksia kuten nykyisin. Kieltoauku siinä kuitenkin oli, nimittäin: Juosten ajo sillalla kielletty.

—Ei nuo riippusillat ainoita siltoja ole, joita olen rakentanut. Tavallaan minun ensimmäinen siltani on hautausmaalle tehty silta, tai sen runkorakenteet. Runkorakenteet on myös täällä tehty Ritaalan jatkosiltaan ja Napuen kylätien siltaan.

— Koko pienen ikäni olen pajassa työskennellyt ja terveyttä on ollut piisalle asti. Vielä kun jonkin vuoden jaksaisi, niin pääsis tästä kukoonyville.

R.S.

Siinä on joukko penkittämislloorasta löytynyttä muottia. Suurin on vellikellon muotti, sen vieressä on vellikello ja patakulu. Pyöreät kellot ovat eri kokoisten peltrujen ja templareiden muotteja. Mukana on myös joukko hevosen valjaisiin liittyvien solkien muotteja.

ISONKYRÖN PERUSKOULUN VII B LUOKAN OPPILAAT KERTOVAT JOULUSTA

LYHDE

Lyhde seisoo pihalla
pyryn ja viiman raisteltavana
ja lahjoittaa nälkäisille pikku linnuille
vähän ruokaa.

Juuri samoin hyvät ihmiset
lahjoittavat ruokaa nälkää näkeville!
Näin ajatellessani hiivin salaa
maistamaan joulukinkkua.

Herkkusuu

JOULUAATTONA

Lumihiutaleet leijuvat
hiljaa ikkunaan -
Ajattelen, millainen sää
mahtoi olla silloin
kun Jeesuslapsi syntyi?

Kysymysmerkki

JOULURAUHA

Hiljaa soivat joulun kellot,
valkeana hohtavat lumiset pellot.
Ovat ihmiset käyneet viettohon joulun,
lopettaneet kiireisen hyörinän, touhun.
On tunnelma rauhaista, harras.
Loistaa kynttilän liekissä jäätynyt katon parras.

Kirsi Erkkilä

MUISTO

Iloinen joulutunnelma
valaisee pienen asunnon.
Pikku tyttö nauraa iloisesti
lahjapapereiden rapistessa.
Isä ja äiti katselevat
onnellisina lastaan.
He jäivät lahjoitta
mutta tyttö sai.
Paras lahja heille
oli tytön onnelinen nauru.

Jousimies -63

JOULUTUNNELMAA

Joulu on jo ovella
ja tontut hyppivät katolla.
Huomenna on jouluaatto,
kuusen hakee meidän taatto.
On jo lähetetty joulukortit,
ja pukille avataan jo portit.
Pukki tuo meille lahjat
joihin on hänellä huvenneet rahat.
Tunnelma on korkealla
kun nurkissakin paukkuu halla.
Kuusi on jo koristettu
ja lumet vaatteista ravistettu.
Joulun kohokohta on sauna
jossa häviää kaikki kauna.

Tonttu.

Flikat joulukuusta hakemas

Elettiin joulun-alus päiviä. Jo moneen kertaan oli Karhunsaaressa tuvas puhuttu ja piukutettu joulukuusen hausta. Viimmeen isä antoo luvan, tuikkas flikoolle sahan ja kirvehen kourahan ja sanoo: "No, kattelkaa miälennä mukaanen mutta älkää kiälehenä sakahko".

Ja silloin flikat säntäs matkahan kun irtipäästetyt ajokoirat saalihiin perähän. Lunta oli. Ja pakkaasta oli. Eikä ollu mitään "pitkiä" farkuusta puhumat takkaa. Mutta olipahan kokomailman flanelia. Kyllä piti tarkeneman. . . .

Flikat painuu larvahan ja mettää kohori. Siälä ne trompii paksus lumes niin syväätti ku sääriä piisas. Hamehen hännät vain oli lumen päällä kun emäkanan siivet. Siikaalivat puuta ylähältä alaha asti. Olihan niitä. Siäviäkin. Mutta aivan liian piäniä flikkaan miällestä. Mutta sitten Kahamalon mettän rannasta löytyy oikeen sopiva ja sillä olikin kokoa ja näkyä. Justihin tuallaasta ne meinaskin. Isoompi flikka alkas ensin töihin. Ja tuntuu jotta siinä olikin nirhaamista aina vain ja aina vain. Välillä se siirti lapaaskären selkämyställä nenän tuloksia sivummalle ja taas kaksin käsin työhön. Hikikin jo meinas tulla. Nuaree flikka siinä sivummalla orotti koska puu rojahtaa. Itteksensä se laskeskeli millekkä oksalle mikäkin koristus sitten pannahan. Ja tuahon ny sopiikin. Mitäs kun isä on pakannu tuamaha aina niin piänen. . . Puun alla suuree flikka ähky. Saha ei meinannu mennä ei eres ei taa. Lähti tulla jo hätä kätehe.

Silloin se nuaree flikka kyllästyy katteloho toisen nolastelua. Tuli, siappas kirvehen kourahansa ja, komenti isoomman siskoonsa sivuhun ja silloin se alkas. Ja se olikin torellista yksityys yrittäjän tyätä- jo silloin. Mutta. Puu ei ollu kommonansakkaa. Joskus

siitä jokunen tikku mureni ja silloin flikka toiselle voiton riimuusena: "Voi katto ny, kyllä se ny, siirry ny jottei se vain kaaru päälles".

Kuinkahan kauan ne flikat oliskaa työntäny siinä jos ei olisi tullu orottamatoon viaras. Tyän tiimellykses ei ne ollu havaannu jotta isä oliko vähästä matkaa seurannu niiren meininkiä. Eikä ne ollu sivuullensa volkistellu. . . Joo. Isä tuli kantamaha sitä puuta kotia. Niin se luturootti flikoole. Isä katteli sitä puuta ja pyhkääsi mukavasti suupiäliänsä. Isän ilme oli kylä niin kummallinen jotta kumpikaan flikoosta ei osannu sitä lusia. Sitten se rupes harvaksensa puhelemaha: "Koomia tua puuu on. Mutta miühinkähä me se vain saataas sopimaha. Tehtääkö tuvan kattoho reikä vai laattiahanko?"

Flikat koitti ny ittekki uurestansa arvioora. Ja siihen tuloksehe nekin tuli jotta taitaas olla "pikku-ruusen" liika isoo tupaha. Nua päkärät olis kyllä saanu nakata takkaha. Vaikia sitä oli jättää siihen sellaaen tyän ja vaivan näön jälkihi. Ja ku hengesnänsä jo kerkkes sen koristelemahankin. Mutta niin siinä vain käy jotta isän avustamana flikat sitten kattelivat uuren, vähä piänemmän puun. Kyllä sekin hyvältä näytti. Muttei se ollu sen veroonen ku se ittekatteltu, ja jonka kans ne niin töitä teki. Haikiaatte ne kattelivat sitä vielä kylätiältä päinkin. . .

Mutta. Sitkiähenkiseksi se flikkaan joulukuusi sittemmin on osoottautunu. Ku uhumaten se on kasuanu, ja-kasuaa tänäkin päivänä. Sellaanen epämääräinen muhkura sillä on kyllä kyljesnänsä muistuttamas siitä aijasta jolloonka kaks' flikkalasta sen runkoa kirvehellä ja sahalla kutitteli. . . .

"ISOOMPI FLIKKA"

Joulun viettoa

Kuusi on jo haettu metsästä. Joulun kiireet ovat alkaneet. Jouluhimmelit on ripustettu ovien yläpuolelle. Tähdet loistavat kirkkaasti. Revontulet hohtavat jouluista tunnelmaa. Kuutamoo puhuu sanatonta kieltä Jeesuksen syntymästä. Jouluaaton iltana ihmiset vievät kynttilöitä haudoille. Radiosta kuuluu tunnelmallisten joululaulujen säveliä. SE hetki on koitannut. Lapset odottavat jännityksissään joulupukkia. Kaikkien sydämissä on joulun sanoma. — Aamulla kaikki heräävät vatsat kipeinä ja alkavat valmistella itseään joulukirkkoa varten. Tämän joulun jälkeen Kristus on täyttänyt 1977 vuotta.

J. N. VII B

JOULUAATTO

On pimeää ja hiljaista. Kuusen kynttilät on sytytetty. Äkkiä alkaa kuulua kulkusten kilinää. Lapset ryntäävät tuvan sohvalle. Pian kuuluu ovelta koputus, sitten vain lasten pelokas huohotus. Äiti sanoo: "Sisään!" Lapset näkevät partaisen miehen astuvan ovesta. Pienin lapsista alkaa sängyssään itkeä. Pukki kysyy: "Onkos täällä kilttiä lapsia?" Lapset vastaavat: "On me oltu kilttiä." Vanhin lapsista laulaa Pukille pari laulua ja Pukki kiittää. Lahjat jaetaan ja Pukki poistuu. Lapset huokaisevat helpotuksesta: Kukaan ei saanut vitsaa!

JOULU -76 VII B

TONTTUJEN JUHULAYÖ

Lakiolla on yä ja lunta, ja lumen peitos tiät ja poluut, ja sitte lakiaa ja lunta, ja sitte syvännes, ja taaempänä puiren variot mettäsaraakkehen lairas.

Jos olis kesä, niin kurienmiakat siinä kukkiis ja savikaivon kalvo peilaas hattaraaset pilivet — mutta kun on talvi, niin siin'on korsikasa, jonka lumi peittää.

Mutta kumparehen juures, lumes, näkyy reikä, ja tarkkahan jos kattoo, näköö monet jäljet vastasatanehes lumes, piänet niinku sormenpainallos, mutta selvästikki jalaan jättäminä. Ne tuloo hämärästä reijälle ja reiältä taas hämărăhän menöö, jäljet.

No, kukas lakiolla kulukis, nuankin piäni, ja vielä juhulayänä, muu kun tonttu. No, mitäs tonttu talvisyränyänä savikaivon rannas sitte teköö? — No, mä kerron: Soon niiren kotopaikka. Sänkitonttujen ja tyättömiksi jäänehien Ruisjalakatonttujen ja Hattulyhrestonttujen, ja mitä ne ny onkaan, niin niiren ikioma kolo.

Ja kun on kerran Juhula, niin tottakai ny tontut kulukoo ja tapaa toisiansa ja puhuu Pukin kans, kun Pukki joulutonttuunensa porovaliakkonsa kans, ja pulukka lahajatavaroota täynnä, pohojoosesta lakeurelle karahuttaa.

Saa porot savikaivovettä juaraksensa ja hetken hengähtää, kun kysellähän kuulumiset pualin, toisin:

— No, kuinkas revontule! Pohojanmaalle näkyy?

— Joo, tottahan ny toki! Entäs Lapis lunta? Ja kuinkas Korvatunturilla oli frouvan vointi? — — —

— No, onkos totta, jottei lyhtehiä enää?

— Joo, Riihitontukkin on muuttanehet kuivaajihin ja ajelevat partansakin joka päivä. Niin muuttuu maa-

ilma, Pukkiseni! — Pukin matka jatkuu, tontut kolohonsa katuaa. On juhulayä.

Aamun kuura jäljet näkymättömiin peittää lakeurelta. Joulukirkkomatkalaaset kattoo imehrellen, kuinka vanahan savikaivon yllä Otavaanen tuikutteloo kirkkahemmin, kun muulloon koskaan, jouluaamun taivahalla Juhulan kunniaksi.

TAPAHTUI TÄNÄ AAMUNA

Oli jouluaattoaamu, kun joulupukinmuori tassutteli sinivalkoisilla aamutossuillaan joulupukin sängyn viereen ja kuiskasi pukin korvaan: ”Pukki-kulta, herää jo, nyt on jouluaatto ja kello on kuusi aamulla”.

”Johan nyt on kummallista, kun kesken kauniita unia herätetään”, mutisi pukki. ”Porot, ovatko ne saaneet aamiaisensa?”

”Ovat, ovat!” huusi muori, sillä hän jo hyöri keittiössä laittamassa pukille aamupuuroa.

Sillävälän pukki oli pukenut ja käynyt sanomassa tupatontulle, että hän menisi herättämään joulutontut puurolle ja päivän töihin. Kun joulupukki löntysteli pöytään, oli muorilla muutakin kuin vadillinen höyryävää riisipuuroa. Pöydällä oli pukille joululahja. Pukki avasi paketin, taputti käsiään ja toisti samaa: ”Jopas nyt jotakin, jopas nyt jotakin!” Muori myhäili tyytyväisenä, kun pukki moiskautti muorin poskelle aimo pusun. Pukki katseli tyytyväisenä iloisenpunaisia huopatossujaan. — ”Odotappas, on minullakin sinulle jotakin,” sanoi pukki ja lähti salaperäisen näköisenä pois keittiöstä. Hän toi palatessaan suuren paketin.

Kun muori avasi paketin, hän näki niin kauniin, punaisen joulumekon, kuin kuvitella saattaa, ja suuren pakan punaista kangasta, jossa oli valkoisia joulukellojen kuvia. Nyt sai pukki vuorostaan monta muiskua pitkään, valkoiseen partaansa.

Tontut olivat jo syöneet ja pakanneet lahjat rekeen, mutta eihän matka voinut alkaa ilman pukkia. Joulupukki puuttui. Häntä etsittiin sängystä, keittiöstä, saunasta, tonttujen huoneesta, navetasta, tallista, verstaasta ja lahjapakkaamosta. Pukkiapa ei vain löytynyt. Tontut palailivat reen luo — ja mitä kummaa?! Lahjojen keskeltä kuului rauhallista kuorsausta. Tontut alkoivat purkaa pois lahjoja, ja niiden allahan pukki veteli unia kaikessa rauhassa. ”Ohhoh, otin tuossa pienet nokoset, kun illasta tulee kuitenkin niin pitkä ja kiireinen,” selitteli joulupukki herättyään.

Nyt oli joulupukki löytynyt ja matka saattoi alkaa. ”Kulkuset, kulkuset kilvan kalkattaa . . . .” lauleskeli joulupukki hoputtaessaan poronsa liikkeille. — Ja kohta hän on jo täällä!

CHIA JOKINEN, 11 v.

J E K K U:

*Hau-hau-haukottaa
myöskin talon vartijaa
joskus aamusella!
Voin kai torkahdella -
Mutta, lapset, huomatkaa,
huolta vailla olla saa
koko perhekunta:
Nukun koiranunta!*

Koulu

*Mä tepastelen tiellä
ja katson taloa,
kun ikkunoista siellä
taas loistaa valoa.*

*Se KOULU suuren suuri
mua vähän pelottaa.
Se on kuin linna, muuri,
salattu Satumaa.*

*Ja ISO OPETTAJA,
valtias linnan sen
on viisas hallitsia,
tuikeakatseinen.*

*Mä pelkään ihan vähän,
vain ihan pikkuisen,
kun muistan: Linnaan tähän
mä pian astelen.*

Kuusijuhla

*Syksystä joulun
kuljimme kouluun,
luimme ja laskimme innolla niin.
Touhupa toinen
alkoi jo moinen
Joulun kun tuloa jublittiin.*

*Tonttu ja keiju,
sipsuta, leiju!
Tämäpä juhlien jublaa nyt on.
"Tip-Top" kun alkaa
vaihdä jo jalkaa!
Into on lapsella loppumaton.*

*Niin jublavasti
kattohon asti
nousee sen jouluisen virtemme vuo.
Loistava kuusi —
Tunnelma uusi
rintamme täyttää ja riemua tuo.*

Kotimatalla

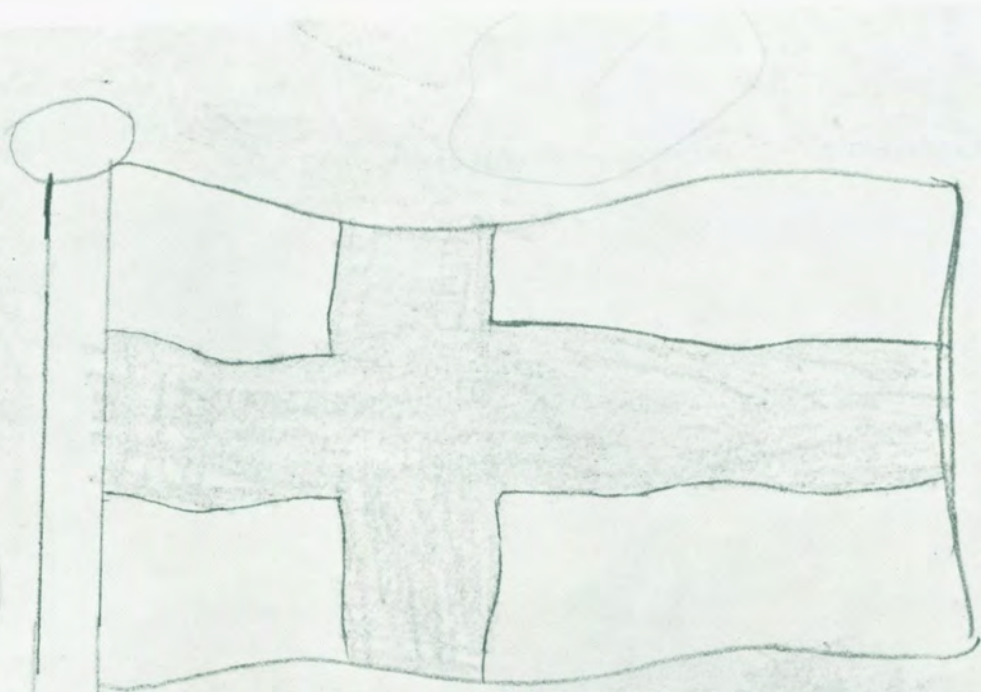
*Hob, jo loppui tunti viimeinen!
Kotimataan käymme peuhaten.
Heiluu pussi, takki reuhkottaa,
lumi pieksun alla narahtaa.
Pienet kielet liikkuu, lavertaa,
joka pikku juttu naurattaa.*

*Tuolla tulee setä Pollellaan.
Viereen tien nyt joutuin rintamaan!
Niiamme niin syvään, että, voi!
Humman valjähissa kaltru soi.
Vaan jos kodin suuntaan reki saa,
lauma kannaksille kapsahtaa.*

*Kohta ollaan luona leipurin:
"Siantuoksu" tunkee nenihin!
Kellä markka, hänpä herkun saa.
kellä ei, hän kokee tunnelmaa
kuin jos lankeis ylle murheen yö!
Lohdukseen hän maasta lunta syö.*

*Mutta katso, paistaa aurinko!
Surut syvät unohdettu jo!
Sillan kaaren luona paikka on
jossa istua voi tuokion.
Koivet heiluu, kielet pälpättää,
kunnes kylmän tuntee takapä.*

SUOMI

Oot, Suomi, synnyinmaa,
joka kaikkein kauneimmat laulut saa.
On mulla siellä koti
joesta isät urhokkaasti soti.
On Suomi nyt itsenäinen maa
jota muutkin katsoa saa.
Niina, 9v.

Piirsi Petteri Pentti 10 vuotta

RAKENTAA URAKALLA JA LASKUUN

Isossakyrössä ja ympäristössä.

Puh. Isokyrö 43 179

Rakennusliike Tauno ja Tuure Lapiolahti

KULJETUSPALVELUJEN ERIKOISLIIKE KOTIMAAN JA MANNER-EUROOPAN KULJETUKSISSA

VAASAN KIITOKULJETUS OY

TOIMISTO: 61 500 ISOKYRÖ puh. 964-43 209 ja 43 299

LINJAT: Helsinki — Hämeenlinna — Tampere — Parkano — Seinäjoki — Lapua — Isokyrö — Jurva — Vaasa
Tampere — Seinäjoki — Vaasa

TAVARA-ASEMAT: Helsingin Kiitokuljetus Oy 90-780 544, Helsingin Kiitolinja Oy 90-602 155, Kiitolinja Oy Tampere 931-30 300, Kiitolinja Seinäjoki 964-22 105, Kiitolinja Oy Vaasa 961-11 380 ja 15 625.

ULKOMAAN KULJETUKSISSA: TIR-TRANS OY Tampere 931-30 629
Ajanmukaisella ja monipuolisella kalustollamme pystymme tarjoamaan nopeaa ja tehokasta kuljetuspalvelua.

TOIVOTAMME HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

Tämä joululehti on painettu
KIRJAPAINOSSAMME

Ky KAUPPAPAINO

Vaasa puh. 252348

Hyvää joulua ja onnellista vuotta 1977

itikasta
hyvä atria
JOULU

KIITTÄEN KULUNEESTA
VUODESTA
TOIVOTAMME ASIAKKAILLEMME
HYVÄÄ JOULUA JA
MENESTYKSELLISTÄ
UUTTA VUOTTA

φ
Kyrönmaan Osuuspankki

**AINA TUORETTA
MAKKARAA!**

V. Nyman & K:nit
VAASA

YHTYMÄ A & T SAIKKONEN

Kylmäkonehuolto

SEINÄJOKI Rengastie 8 — Puh. 25 121

- Myymme koneistot käyttöpaikoille asennettuna maidonjäähdyttimiin koti-, liike- ja laitospöytäihin sekä kylmäkuljetusautoihin.
  - Suoritamme uusien koneiden asennuksia.
  - Huollamme ja korjaamme kaikkia kylmäkoneita, jääkaappeja, liike- ja laitospöytäjäähdyttäjiä.
- MEILTÄ MYÖS**
- FAG kuula- ja rullalaakerit.
  - Dürkopp neulalaakerit.
  - Hydraulikka-alan tarvikkeet.

Pyytäkää tarjoustamme

- **ELINTARVIKEOSASTO**
- **TEKSTIILIOSASTO**
- **TALOUSTARVIKEOSASTO**
- **RAUTAOSASTO**

TOIVOTAMME ASIAKKAILLEMME HYVÄÄ JOULUA
JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

P. SAARI Ky

ISOKYRÖ — puh. 43 344

**Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta**

AILA LEHTIÖ 75 238
RAIJA MELANEN 43 147
ANNE MIELTY 44 684
KAMPAAMO MARLE 43 443
RAILI KUJALA 43 271

**HYVÄÄ JOULUA ja
ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA**

Eero ja Anneli Jaakonmäki

Lehmäjoki 964/44 244

**HYVÄÄ JOULUA ja ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA**

T:mi E. RÖNNBERGIN

Pyykkipoikatehdas

Tervajoki puh. 75 022

Uran Baari ja Leipomo

SPAR-URA

Tervajoki puh. 75 053

Tervajoen

MATTOKUTOMO

Puh. 75 159

KAIVINKONEURAKOISIJA

PENTTI TUURI

Tervajoki — puh. 75188

**Hyvää Joulua ja Onnea
Vuodelle 1977**

TAPANI KANGAS

Isokyrö Lehmäjoki

43 268 tai 44 217

Tervajoen AUTOHAJOTTAMO

RAIMO NURMI

Puh. 961-75 069

MUOVIPUSSIT

POLYNO OY

Tervajoki — puh. 75 297

**HYVÄÄ JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA**

A. K. SARPO

Tieliikenne Oy

Puh. 964-21 424

FYSIKAALINEN HOITOLAITOS

Isokyrö — puh. 43 467

ISONKYRÖN OSUUSMEIJERI

Puh. 43 039

TERVAJOEN KELLO

Puh. 75 117

**HYVÄÄ JOULUA ja ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA**

KUJALAN DIESELKORJAAMO

puh. 44 561

TERVAJOEN KIVIVEISTÄMÖ

Valmistaa kaikkea kivityöalaan
kuuluvaa

Tervajoki — puh. 75 248

PUTKIASENNUSLIIKE

R. TULISALMI

Puh. 75 315 Autoon 49 040/61 365
Kotiin 74 365

LEHTOLAN AUTOKOULU

Isokyrö puh. 43 156

Laihia puh. 70 247

Kurssi alkaa joka toinen maanantai
klo 17.00

Hyvää Joulua ja Onnellista
Uutta vuotta

TEVATEX

Tervajoki — puh. 75 193

TOIVOTAMME KAIKILLE
ASIAKKAILLEMME

**HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA**

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

ISOKYRÖ — TERVAJOKI

Sillansuun Tekstiili

puh. 43470

TAXI

Kiittäen kuluneesta
toivotamme onnea
v. 1977

Erkki Mullola 43 435
Matti Nuuja 44 033
Unto Kaukonen 43 206

**HYVÄÄ JOULUA ja ONNEA
VUODELLE 1977**

Kemikallio E. KOMSI
Puh. 43 151

**HYVÄÄ JOULUA ja ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA**

T.V. KONTTURI
Orismala — puh. 44 502

**Hyvää Joulua ja Onnellista
Uutta Vuotta**

T:mi J. A. KEKO
Puh. 75 109

Kiitämme kuluneesta vuodesta jo toivottamme onnea
v. 1977

NUUJAN KAUPPA
Puh. 43 198

LAHDENMAAN RADIO ja TV

LAIHIA — puh. 70 443

ISONKYRÖN KENKÄAITTA

Isokyrö — Puh. 43 405

SEINÄJOEN KONEPISTE OY

Isokyrö
Puh. 43 416

Kiittäen kuluneesta vuodesta
Rauhallista joulua
toivottaa

HATTUNEN
Puh. 43 190

••

RAKENNUSLIIKE

**Martti
Huhtamäki**

ISOKYRÖ
puh. 43 455

••

**KELLARI
BAARI**

toivottaa asiakkailleen
iloista joulua ja onnea
vuodelle 1977

**MAISTUAA RUOKAA ja
HYVÄÄ KAHVIA!**

Hyvää Joulua
toivottaa

AUTOLIIKE

Esko Taulu

Tervajoki — puh. 75 056

**Käytettyjen autojen edullinen
ostopaikka**

**LAEN
AUTOHUOLTO
ja
KORJAAMO**

ISOKYRÖ

Puh. **964-43 237** ja **43 401**

ISONKYRÖN APTEEKKI

Puh. **43 231**

YRJÖ VILJANMAA

Isokyrö — puh. **43 077**

HYVÄÄ JOULUA

toivottaa

AHON PUUTARHA

Puh. **43 249**

UNION-HUOLTO

Korjaamo

K. Mäki-Valtari

puh. **44 661**

Mazda autot ja Zetor traktorit

AUTOLIIKE ESKO LEPPINEN

61500 Isokyrö

Puhelin **964-43021**

TERVAJOEN

UNION-HUOLTO

MIKKO LOUKO

Kyrönmaan

MAATALOUSKESKUS

HYVÄÄ JOULUA

JOKISEN RENGAS Ky

Vähäkyrö — puh. **47 210**

SAMPO-YHTIÖT

SEINÄJOKI

KALEVANKATU 12

Puh. **964-24 700**

KIITTÄEN KULUNEESTA VUODESTA

TOIVOTAMME ONNEA VUODELLE 1977.

Antti Suomela
Heikki Kujala
Veljekset Hakala
Veikko Ikola
Matti Kukila
Elmeri Rinta-Koski
Erkki Kujala

Jorma Ristiluoma
Lauri Ylinen
René Häggqvist
Tauno Riihimäki
Väinö Riihimäki
Raimo Antila
Jussi Kujala

Mauno Rauhala
Lasse Haavisto
Erkki Kallio
Martti Ristiluoma
Paavo Koski

KONEYHTYMÄ

TALSO & LEPISTÖ

Maansiirtoa ja tasaustöitä

Hyvää Joulua ja Onnellista
Vuodelle 1977

AUTO- ja KONEKORJAAMO

HEIKKI LEHTONEN

HYVÄÄ JOULUA ja ONNEA
VUODELLE 1977

LUODON METALLI Ky

Puh. 43 262

T:mi A. LEHTO

Elintarvikkeita ja tekstiiliä

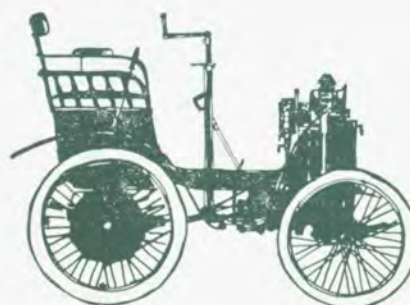
Merikaarto Holttila - puh. 74 777

EDULLISESTI TEKSTILIT , JALKINEET
PAPERIT , MUOVIT ja
KEMIKALIT

MARKKA VENYY EDUKSENNE . . .

KÖSSIN HALLI

LAIHIA - PUH. 70 538

OPEL ja VAUXHAL autot

**Maanrakennus ja
Konekorjaamo**

AROLA ja K:nit

Puh. 44 421

Tervajoelta

Autoliike

J. RUUTI

Puh. 75 339

Hyvää Joulua ja Onnellista
Uutta vuotta

Kemikalio - Tekstiili

LIISALA/HILLEVI ASUNMAA

puh. 43 308

Orismalan Kukka- ja

Kemikalio

Puh. 44 677

OY KYRÖNPETO

Tervajoki puh. 75 247

Kiittäen kuluneesta

vuodesta

Toivotamme asiakkaillemme

HYVÄÄ JOULUA JA

ONNELLISTA

UUTTA VUOTTA

Isonkyrön Osuuskauppa

ME TOIVOTAMME

*Hyvää
Joulua
ja*

ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

Valokuvaamo K.J. Mielty

ISOKYRÖ PUH. 43248

Joululahjaksi

Aito, arvokas

ISOKYRÖ - KORU

Riipus iso hopea	150:—
Riipus iso pronssia	75:—
Korvakorut hopea	60:—
Riipus pieni hopea	40:—
Riipus peini pronssi	30:—

Design ja myynti:

Valokuvaamo

K. J. MIELTY

ISOKYRÖ

Toyota

TOIVOTAMME ASIAKKAILLEMME

HYVÄÄ JOULUA JA

MENESTYKSELLISTÄ

UUTTA VUOTTA

RINTA-JOUPIN AUTOLIIKE

Tervajoki 75 142, Vaasa 14 980

961-75300

OTTAKAA YHTEYS

puh. **961/75 300**
tai työajan jälkeen
Ins. Rinta **961/74 449**
Teknikko Talikka **964/43 443**

Suorittaa sähkö asennus ja
suunnittelu töitä
Kyrönmaan alueella.

Isonkyrön Sementtivalimo Ky

**KIITÄMME KULUNEESTA VUODESTA JA TOIVOTAMME
HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA**

ISOKYRÖ PUH. 44068
TERVAJOKI puh. 75 133, 75 137

JYLLINKOSKEN SÄHKÖ OY

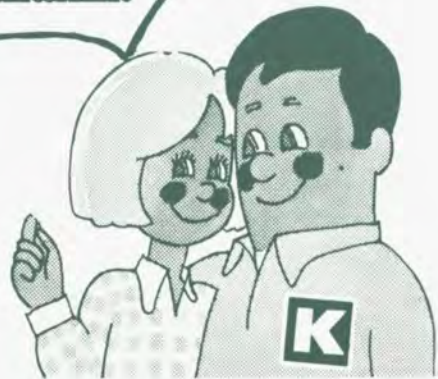
ISOSSAKYRÖSSÄ:

Piiriesimies A. VIRTA puh. 43 142

PÄÄKONTTORI KURIKKA, puh. 52 400

Nyt kannattaa
ostaa Costaricaa!
Siitä saa
vahvat kahvit
vähemmälläkin.

VÄHÄNKYRÖN,
ISONKYRÖN JA
LAIHIAN

KAUPOISTA

Perry

on uusi
ja parempi
sitruuna-
juoma.

HARTWALL

Luumujogurtti on uusi Valiojogurtti

MUKAVAA UUTTA HUONEILMAA

MUH - JÄRJESTELMÄ ENERGIAA
SÄÄSTÄVÄ PIENTALON TOIMI-
VAAN ILMANVAIHTOON

MUH - LIESIKUPU

MUH - HUIPPUIMURI

MUH - PATERI

— SUUNNITELMA JA KUSTANNUS-
LASKELMA SITOIMUKSETTA

— MYÖS OSIEN JA TARVIKKEIDEN
MYyntiÄ

VALTUUTETTU MUH - MYYJÄ

MARKKU LEHTIÖ

66440 TERVAJOKI AS.
PUH. 75 238

KETTULAN KAUPPAHUONE

ISOKYRÖ 43346 43345

- AINA AJAN HERMOLLA
- EDULLISET HINNAT
- RAJUT TARJOUKSET
- OLEMME TAAS LAAJENTANEETKIN

TUU KATTOHON PAIKANPÄÄLLE!

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

TOIVOO KETTULAN KAUPPAHUONE JA HENKILÖKUNTA

Rauhallista
Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta
toivottaa

Isonkyrön Säästöpankki

ISOKYRÖ

